

Beszámoló az EMET NKA 650106/00016 azonosítójú pályázatához

KOMÁROM ÚJJÁÉPÍTÉSE TRIANON UTÁN

A Magyar Génius Program keretében megvalósult kiállításához Komárom-Esztergom vármegye városi múzeumi egységesen a „Város születik/Városfejlődés útjai Komárom vármegyében” koncepcióval csatlakoztak.

Ennek keretében a Tatabányai Múzeum a „Szénre települt város” címmel azt mutatta be, hogy egy ipari és bányász jellegű településből milyen **emberi, gazdasági és természeti tényezők következtében** fejlődött ki Tatabánya városa. A tatai Kuny Domokos Múzeum kiállítása pedig arról szól, hogy kik voltak azok az egyházi és katonai személyek, valamint polgári lakosok, akik a várossá fejlődéshez hozzájárultak.

A Komáromi Klapka György Múzeum kiállítása pedig azt mutatja be, hogy az első világháború végén kettévált Komárom városának déli részéből hogyan fejlődött ki nagyjából 10 év alatt egy igazi vidéki kisváros, annak minden intézményi háttérrel együtt. A kiállítás tehát 1919-cel kezdődik és 1939-cel végződik, amikor Komárom ismét egyesült.

A kiállítás anyaga részben a múzeum korábbi gyűjteményi anyagából állt össze, részben a kiállításához célirányosan ajándékozott, vagy „csak” kölcsönzött tárgyakból, dokumentumokból.

A kiállítás 2023. november 24-én nyílt meg. A megnyitón Káplán György énekművész, a Magyar Kultúra Lovagja közreműködött. A tárlatot Szarka László történész, a Selye János egyetem tanára, a Rubicon Intézet főmunkatársa nyitotta meg. Az MVMSZ-t Ódor János elnök képviselte.

A megnyitón 244 fő vett részt, ennek kb. egyötöde észak-komáromi (szlovákiai) lakos.

A kiállítást 2023-ban (december 20-i zárásig) 804 fő látta, 2024-ben, a január 9-i nyitástól, a beszámoló készítéséig (2024. február 20.) 718 fő látogatója volt.

2024. februárjában 2 csoportban 64 fő középiskolás vett részt múzeumi órán a tárlat kapcsán. Az Alapy Gáspár Szakközépiskola tanulóiként a kiállítás felhasználásával iskolai vetélkedőn vesznek részt.

Klapka
GYÖRGY
MÚZEUM
KOMÁROM

BRIGETIO
ÖRÖKSÉGE
LÁTOGATÓKÖZPONT

Város születik

KOMÁROM ÚJJÁÉPÍTÉSE TRIANON UTÁN

meghívó

A Komáromi Klapka György Múzeum
tisztelttel meghívja Önt a

Város születik

KOMÁROM ÚJJÁÉPÍTÉSE TRIANON UTÁN

című kiállítás megnyitójára, 2023. november 24-én 17 órára,
a Brigetio Öröksége Látogatóközpontba (Komárom, Igmándi út 38.)

A vendégeket köszönti:

Dr. Molnár Attila polgármester,
Ódor János, a Magyar Vidéki Múzeumok Szövetsége elnöke és
Számadó Emese múzeumigazgató

Megnyitót mond: Szarka László történész,
a Selye János egyetem tanára, a Rubicon Intézet főmunkatársa
Közreműködik: Káplán György énekművész,
a Magyar Kultúra Lovagja

MAGYAR
GÉNIUSZ

Nemzeti
Kulturális
Alap

Káplán György énekművész

Ódor János, az MVMSz elnöke

Szarka László, a kiállítás megnyitója és a közönség

A megnyitó után

A megnyitó után

Dél-Komárom mai arculata, középületei az első világháborút lezáró Trianoni béke okozta országtragédia eredményeként jöttek létre.

A békemegállapodás ugyanis hivatalosan is szentesítette az 1919. január 10-én elfoglalt északi városrész végleges elszakítását, amelynek eredményeként az egységes, a Duna két partján fekvő Komárom történelmi és egyben adminisztrációs városrésze Csehszlovákia uralma alá került, az ipari-katonai jellegű déli városrész pedig a létrejött Csonka Komárom vármegye központja volt 1923-ig.

Ugyanakkor ebben a déli városrészben a városi adminisztráció legcsekélyebb feltétele is hiányzott, így a városi és a megyei közigazgatás ideiglenes helyeken, az elszakított városrészből áthelyezett, áttelepült és kitoloncolt hivatalnokok irányításával indult meg.

Első városvezetőink, dr. Toóth Zsogmond és mártír polgármesterünk, dr. Alapy Gáspár is így kerültek a déli városrészbe, csakúgy, mint Asztalos Béla alispán. Számos hivatalnok (dr. Szabó Kálmán tiszti főügyész, dr. Csukás István főjegyző, majd helyettes polgármester, a Sulacsik család, Martsa Endre számvevőségi alkalmazott stb.) is a város északi részéből érkezett.

Az északi városrészben maradt a polgári oktatás lehetősége, és az egyházi intézményrendszer is. Itt csupán egy néhány száz fős befogadóképességű katolikus templom volt.

Az északi városrészből és egyben az elfoglalt Felvidék közeli településeiről áttelepült családok jelentősen megnövelték a lakosság létszámát, az egyes felekezetek híveit, így rövidesen kicsi lett a meglévő elemi katolikus és református iskolai is.

Az 1920-szal induló korszak már említett városi előjárói, a hivatali apparátus segítségével megtervezték és – elsősorban helyi mesteremberek kivitelezésében – 10 év alatt felépítették az adminisztrációs épületeket (Városháza, rendőrség, bíróság, adóhivatal, pénzügyőrség), a megalakult önálló egyházak előjáróinak irányításával a templomokat (református), imaházakat (evangélikus, zsidó és baptista), valamint oktatási intézményeket (református, katolikus és polgári iskola).

Tehették mindezt a mindenkori országgyűlési képviselők, de leginkább gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter támogatásával.

És tehették ezt a komáromi származású Térfy Gyula tevékenységének segítségével, aki a Bethlen-féle konszolidáció időszakában az igazságügyi minisztérium kodifikációs osztályának miniszteri rangú vezetőjeként az ország és a határ menti települések megváltozott helyzetének megfelelő törvények és jogszabályok kidolgozásával foglalkozott.

A korszak végének történelmi eseményei, az 1938. októberi komáromi tárgyalások, a november 2-i első bécsi döntés és Horthy Miklós kormányzó november 6-i belovagolása Észak-Komáromba eredményeképpen 1939. július 15-én a két város ismét egyesült, dr. Alapy Gáspár polgármestersége alatt.

ELSŐ KIÁLLÍTÁSI EGYSÉG

A kiállítás az első világháborús időkkel kezdődik, a falon elhelyezett tablók elmesélik el a város korszakbeli történéseit, a komáromi helyőrségekből induló alakulatok rövid történetét. Kiemelt helyen szerepel a komáromi laktanyával rendelkező Radetzky-huszárok utolsó parancsnokáról, Vetsey Edéről és feleségéről, Vértesy Saroltáról készült festmények, amelyeket dédunokájuktól, Alapy Gáspártól kaptunk ajándékba.

Az első vitrines tárlóban első világháborús fegyverzet, relikviák, képeslapok, iratok találhatóak.

Az alakulatokról részletesebb történet az idetartozó első számú érintőképernyőn olvasható.

**Az első világháborús relikviák
(KGYM gyűjteménye)**

A bejáratnál szemben látható, három osztatú enteriőr első két része tartozik az első világháborús időszakhoz:

Az első részben a 31. gyalogezred olasz Alpokban lévő sáttáborra jelenik meg. A háttérret Vörös Béla honvéd felnagyított fényképe adja, az installációt Szalay József első világháborús sátorlapja és katonaládája, valamint dr. Toót Zsigmond első világháborús ládája, kulacsa és tányérja. A terembe belépve, az enteriőrben lévő mozgásérzékelő beindít egy zenét, Menyhárt László komáromi zeneiskolai tanár első világháborús szerzeményét, amelyet az iskola ütősei adnak elő.

A második részben a 31. gyalogezred olasz Alpokban lévő temetője jelenik meg. A háttérret Vörös Béla honvéd felnagyított fényképe adja, az installációban a komáromi első világháborús Hősi temetőben talált sírkereszt és a temető 1991-ben emelt kapujának egyik fele látható.

Az első világháborús installáció: tábor és temető az olasz Alpokban (KGYM gyűjteménye és kölcsön tárgyak)

MÁSODIK KIÁLLÍTÁSI EGYSÉG

A kiállítás Komárom északi felének 1919. január 10-én történt megszállásával, a május 1-jei visszafoglalási kísérlettel, a város és vármegye kettéválásával és az újjáépítési folyamatot támogató országgyűlési képviselők bemutatásával folytatódik. A tablók között kiemelt helyet kapott gróf Klebelsberg Kuno portréjának másolata. A nagyméretű képet Dél-Komárom városa rendelte meg 1929-ben Feszty Masa festőnőtől. 1939-ben átkerült Észak-Komáromba és ma az eredetije az odaáti Duna Menti Múzeumban található.

Az 1923-ban egyesült Csonka Komárom és Esztergom vármegyék településeinek két világháború közötti fejlődéséről szintén az első érintőképernyőn olvashatók képekkel illusztrált adatok.

Az első érintőképernyő alatti tárló 3 fiókjában az újjáépítés eredményeként létrejött egyházaktól kölcsönzött, értékes relikviák láthatók: a református egyház első keresztelési és esketési könyve, a katolikus egyház első alapító apát-pélábánosának, Surányi Ferencnek az alapköveteteli kalapácsa, és nyakban

hotdott keresztje, illetve a város kulturális életének emlékei (pl. Komáromi Társaskör 362 db zászlószege).

A várostervek és Klebenberg Kuno portréja (másolat)

HARMADIK KIÁLLÍTÁSI EGYSÉG

A kiállítás fő és egyben legnagyobb egysége mutatja be a város kiépítését és az abban szerepet játszó személyeket, vagyis a géniuszainkat.

Kiemelt relikviáink a Városháza, a Rendőrség és a Bíróság eredeti, kartonra rajzolt tervrajzai.

Itt kaptak helyet a város kiépítésében szerepet játszó városvezetők, hivatalnokok, iparosok, kereskedők, vendéglősök történetei.

Nyilván nem szerepelhet mindenki, és minden, ezért az adminisztrációs, oktatási és egyházi intézményhálózat kiépítése és kiépítői részletesen megtalálhatók a 2. számú érintőképernyőn.

A 2. számú érintőképernyő alatti tárló 3 fiókjában iparos-émlékek találhatók: suszterek, Komáromi Kálmán építőmester szerszámai és a korszak híres „termékének”, az Igmándi keserűvíznek a reklámanyaga.

Az egyében a korszak neves iparosainak relikviái, dokumentumai, róluk készült festmények és fotók láthatók. Papp Gábor neves asztalos által készített, a komáromi hegyományokat megújító tulipános asztala és széke, Sircz János vízvezeték szerelő által készített falikút és csatornafedő, a szikvizések által használt 1938-as szódagép, a korszakban használatos tapéta-minták és festékörlő berendezés, Szenczy Mihály molnármester, az Ipartestület elnökéről készült festmény és az Ipartestület zászlója és zászlószegekkel kivert

zászlórúdja. Ezek nagy része régi gyűjtés eredménye, de vannak új ajándékok és kölcsönzött tárgyak is.

**A Komáromot felépítő iparosok életrajzai, relikviái
(Részben ajándékok, részben kölcsöntárgyak)**

A munkát irányító hivatalnokok a 3. számú érintőképernyőn szerepelnek. Ugyanezen olvashatók és hangzó anyagként hallhatók a dél-komáromi születésű Zsolt Béla író, költő publicista és dr. Toóth Zsigmond polgármester első világháborúban írt versei.

A 3. számú érintőképernyő alatti tárló alsó 2 fiókjában Zsolt Béla, dr. Toóth Zsigmonf, F. Szabó Géza (egykori főispán), Zsindely Ferenc (országgyűlési

képviselő) irodalmi munkásságaként megjelent könyvek és a polgári iskola legkorábbi iratai láthatók.

A felső fiókban a jelenlegi polgármester, dr. Molnár Attila jóvoltából Komárom által 1991-ben készített polgármesteri lánc kapott helyet – ez természetesen bármikor kiemelhető, ha a polgármesternek szüksége van rá.

Az egységet a térben elhelyezett 2 db, 2,5 m magas és 60 cm átmérőjű hirdetőoszlop egészíti ki, amelyeken korabeli újságcikkeken olvashatók a város fontosabb eseményei.

Az egységben kapott helyet a 2. vitrines tárló, benne dr. Térfy Gyula relikviáival: a múzeum gyűjteményében található 19. századi órát, a nagyapja, Johann Georg Treffler készítette, 1916-ban kapott nemesi oklevele, illetve dédunokájától, Térfy Andrásától kapott iratok, fényképek, jogi könyvek, és a falon a jogtudósról készített nagyméretű festmény.

A Komáromot felépítő iparosok életrajzai, relikviái (Részben ajándékok, részben kölcsöntárgyak)

A kiállítási egység leglátványosabb része a polgármesteri lakás. Dr. Alapy Gáspár polgármestersége alatt az 1929-ben elkészült Városháza földszinti déi szárnyán lakott. Egy fénykép a nappalijában ábrázolja családját körében, egy ülőgarnitúrán elhelyezkedve. Ezt a garnitúrát egy asztallal, ós- és római kori kerámiákkal, Alapy Gáspárról és feleségéről, Vetsey Saroltáról készített egy-egy festménnyel öröbe megkaptuk unokájától, Alapy Gáspártól. Az enteriőrben ezek a bútorok láthatók (kiegészítve a korszakba illő komóddal, vitrinnel, apró tárgyakkal), a két festmény, a családi albumból kinagyított képek, a Városházáról 1929-ben a tervezők által készített akvarell, egy szobainasra feltett díszmagyar és egy álló fogadon lévő magyaros öltözet. Az enteriőr egyik oldalába a városházáról származó eredeti ajtó került beépítésre, előlről pedig a városházáról származó rács zárja el a látogatók előtt.

**Dr. Térfy Gyula igazságügyminisztériumi tanácsos nagyméretű portréja
(Dédunokája, Térfy András tulajdona)**

**Alapy Gáspár polgármester rekonstruált lakása,
bútorainak, festményeinek felhasználásával
(Unokája, Alapy Gáspár ajándéka)**

NEGYEDIK KIÁLLÍTÁSI EGYSÉG

Ez az egység az 1936-ban Észak-Komáromban letartóztatott és 1938-ban szabadult politikai foglyokkal kezdődik, a Komáromi tárgyalásokkal folytatódik.

A tárgyalások az észak-komáromi megyeháza kistermben folytak, ezt később emléktáblával és dombormával meg is jelölték. Berecz Gyula komáromi szobrászművész alkotását azonban 1945 után eltávolították, összetörték és csupán az emléktábla egy része maradt meg, amely 2008 óta múzeumunk gyűjteményében található. Az alkotásról van azonban képünk, így azt a táblatöredékhez nagyítottuk és így az egész alkotás látható.

**A komáromi tárgyalások emléktáblájának töredéke
(KGYM gyűjteménye)**

Az egység kiemelkedő része Horthy Miklós 1938. november 6-i komáromi bevonulása. Ezt mutatja be a bejárattal szemben látható, három osztatú enteriőr harmadik része, amely V-alakú kiképzésű. Ennek az első szárán/oldalán a két Komáromot összekötő Ezsébet hidat a korszakban lezáró utakadály, az ún. spanyol lovas (szögesdróttal körbetekert fa bak) 1938. november 6-i szétszedéséről, eltávolításáról készített fénykép nagyítása látható, a másikon pedig a kormányzó, amint átlovahol a hídon. Az enteriőrben elhelyezett macskaköves úton két spanyol lovas, valamint az ünneplő közönségből egy pénzügyőr és egy százados látható.

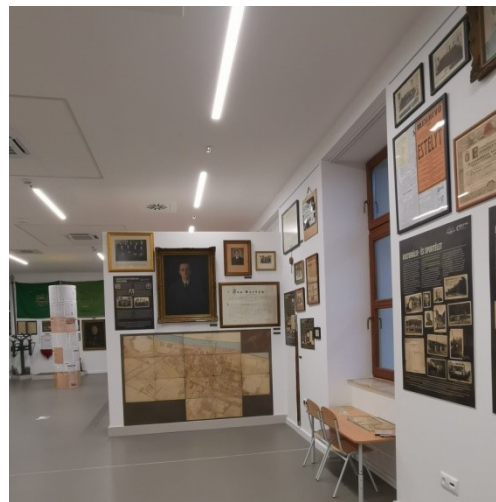
Az egysége és a kiállítást három régi filmhíradó zárja le, amelyet a kijárat előtti TV-n lehet megtekinteni.

A kiállításban múzeumpedagógia játékok kerültek elhelyezésre: a korszakban felépült komáromi épületek képeivel memóriajátékot, és ugyancsak ezekkel és a város 1932. évi térképével egy térképes játékot lehet játszani. Ezen kívül a kiépült várost ábrázoló képeslappal puzzlázni is lehet.

A puzzle a gyerekek körében, a térképes játék a felnőttek között, a memóriajáték pedig minden korosztályban népszerű, gyakran családok játsszák.

Spanyol lovasok a hídon és Horthy Miklós kormányzó belovagolása Észak-Komáromba

Múzeumpedagógia

Az előtérben elhelyezett TV-n az egész korszakot és a kiállításban látottakat összefoglaló dokumentumfilm tekinthető meg.

A kiállításához készült vezető főépületünk honlapján megtekinthető:

<https://brigetio.hu/kiallitasok/varos-szuletik/>

A szakmai beszámoló a múzeum honlapján található:

<http://www.kgym.hu/?q=beszamolok>

Múzeumpedagógiai program

„Város születik – Komárom újjáépítése Trianon után” Múzeumpedagógiai program, 2024.

Általános iskolás korosztály (3-7. osztály):

A gyerekek egy mesés történet segítségével kerülnek közelebb a XX. század elejének nehéz korszakához, egy kedves postagalamb alakja által mégis távol maradhatnak a valóság borzalmaiktól.

Megbeszéljük, mi történik, ha kettévágunk egy várost, mi minden szükséges a működéshez és kik irányítják, kik ellenőrzik, tartják karban?

Naplóbejegyzések, tárgyak, emléklapok és hirdetések alapján kiderítjük, hogyan is kezdték újra életüket a komáromiak.

Alkotó tevékenység:

A '20-as évek tapétáimentáit, népies-magyaros motívumait felhasználva plakátot, címlapot tervezünk, mely az Új-Komáromot reklámozza!

Középiskolás korosztály (8-12. osztály)

Foglalkozás indító beszélgetés után drámajátékok és három (választható) alkotó tevékenység segítségével tisztázzuk általában a háború fogalmát, felgöngyölítjük a lehetséges indokokat, érdekeket, gazdasági, politikai és emberi szempontokat, felelősséget.

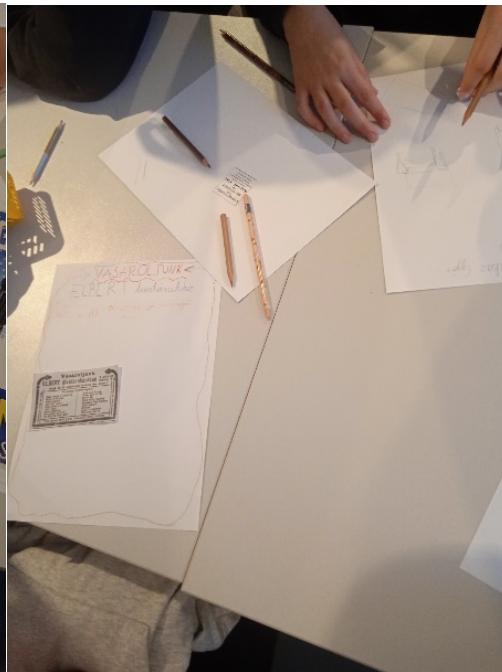
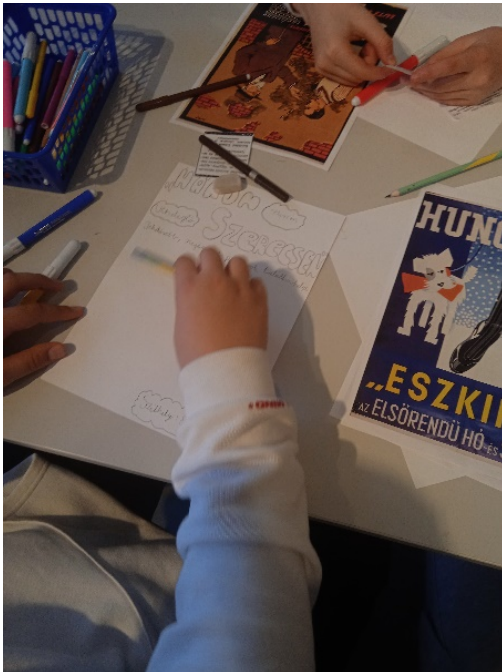
Rátekintve a trianoni határok után maradt országra, Komárom példáján keresztül meg kell tudniuk fogalmazni problémákat (lakhatás, közigazgatás, infrastruktúra, kultúra...), ezekre megoldási stratégiát kell felvázolniuk, és ötletelniük kell a megvalósítások anyagi fedezetéről. Szituációs gyakorlatok segítségével beleélhetik magukat a korabeli mindennapokba: a hazatérő katonák és foglyok helyzetébe, a vágyott idill reklámaiba, a gyászolók mindennapjaiba. Korabeli híradások által valós történetekkel (pl: sportélet a hadifogságban) is találkozhatnak.

Alkotó tevékenység:

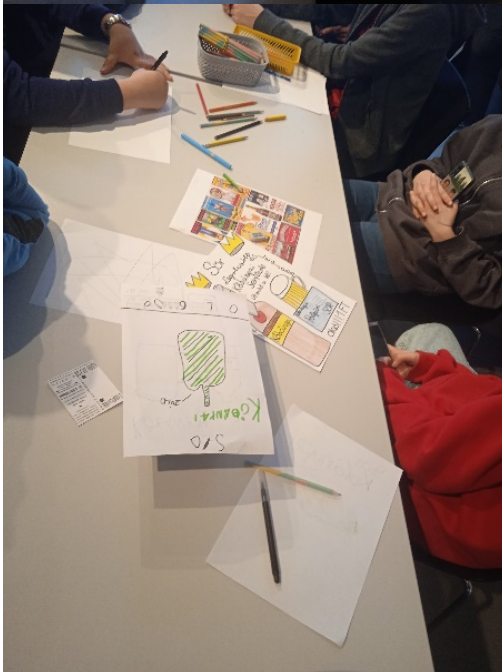
A megváltozott helyzet és az átélt borzalmak, csalódottság után az élet minden területe megváltozott. Hogyan jelenik meg a háború, annak következményei, újrakezdés a művészetben? Korabeli példák mellett saját alkotás készítése:

1. Hangulatok, érzelmek kifejezésekülönbéle eszközökkel
2. Plakáttervezés
3. Háborús/Trianoni emléklap készítése

4.

Főbb médiamegjelenések

<https://sziaKomarom.sk/varos-szuletik-del-komarom-ujjaepiteserol-rendeztek-kiallitast-a-brigetio-oroksege-latogatokozpontban/>

<https://felvidek.ma/esemeny/kiallitas-varos-szuletik-komarom-ujjaepitese-trianon-utan/>

<https://www.kemma.hu/helyi-kozelet/2023/11/penteki-komaromi-programok-2>

<https://www.youtube.com/watch?v=C9bnWlnzICQ>

<https://hu.pinterest.com/pin/1076430748429738446/>

<https://www.iranykomarom.hu/hu/komarom-program/komarom-egy-varos-a-duna-ket-partjan-nyaloptura-eszak-es-del-komaromban-02-10>

<https://www.programturizmus.hu/ajanlat-komaromi-idoszaki-kiallitas.html>

<https://www.facebook.com/groups/4176688969058084/permalink/7220459114681039/>

<https://www.facebook.com/groups/795382481095371/permalink/1346590699307877/>

<https://fb.watch/qiPC1gGL2p/>

<https://fb.watch/qiPFiPUsuF/>

<https://www.facebook.com/groups/795382481095371/permalink/1350554438911503/>

<https://www.youtube.com/watch?v=VrmlJUF7SVM>

Komárom, 2024. 02. 20.

Számadó Emese

Számadó Emese
múzeumigazgató